УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ СВЯТОШИЕСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ СВЯТОШИНСЬКОГО РАЙОНУ МІСТА КИЄВА

Геннадій ГРИГОР'ЄВ
Олена ШТЕФАН

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ

«ОРКЕСТР ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ»

Вищий рівень 1 рік навчання

КИЇВ – 2023

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 04.09.2023 (протокол № 3)

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0071-2023.

Автори:

Григор'єв Геннадій Миколайович – керівник гуртка «УНІСОН» Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва.

Штефан Олена Вікторівна – методист Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва.

Рецензент:

Садовенко Світлана Миколаївна, доктор культурології, кандидат педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Слово «оркестр» – грецького походження, так називали місце перед сценою в театрі. Оркестр - це досконала форма виховання особистої відповідальності за колективний результат. Сучасний духовий оркестр – це колектив музикантів, об'єднаних загальним завданням у досягненні творчої мети, єдиним сприйняттям музичного матеріалу й умінням спільно і злагоджено його відтворювати. А музикант духового оркестру – це виконавець, що одночасно з індивідуальною грою на інструменті гармонійно поєднаний спільним музикуванням з іншими оркестрантами. Програма спрямована на глибоке засвоєння навичок музично-виконавської техніки, самоконтроль та аналіз оркестрового виконання, вдосконалення сценічної культури та артистизму, що в подальшому сприяє професійному самовизначенню.

Навчальна програма реалізується в народному художньому колективі духовому оркестрі «Унісон» Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва, спрямована на вихованців віком від 12 до 18 років. Може бути використана в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях художньо-естетичного напряму закладів позашкільної освіти. У розробці програми використано навчальний посібник Григор'єва Г.М. «Оркестрова майстерність та методика роботи з духовим оркестром». Рекомендовано до друку Вченою радою Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра (протокол №2 від 30.10.2014 року).

Мета програми: створення необхідних умов для формування базових компетентностей шляхом організації цілеспрямованої підготовки оркестрових виконавців, навчання й виховання, яке здійснюється безпосередньо у творчому колективі (оркестрі) у процесі спільного музикування,створення сприятливих умов для професійного самовизначення.

Завдання навчальної програми полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає оволодіння музичною грамотою та сольфеджіо, грою на музичних інструментах; знаннями музичної культури; поглибити і систематизувати музично-інструментальні, оркестрові знання та вміння; розвинути інтелектуально-пізнавальну сферу, ознайомити з досягненнями оркестрового духового виконавства України та світу;

творчої, яка передбачає формування творчої особистості вихованця, його емоційної культури, рис характеру, морально-естетичних цінностей; формування художньо-естетичного смаку; розуміння та сприймання музики в залежності від стилю, жанру та характеру творів; розвиток музично-виконавських здібностей;

практичної, яка передбачає удосконалення гри на музичних інструментах; підвищення майстерності колективної гри в духовому оркестрі;підтримка і розвиток музичних і ритмічних здібностей; залучення до кращих зразків вітчизняної та світової музики;

соціальної, яка передбачає розширення світогляду; формування навичок професійного та соціального партнерства; виховання громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; професійна взаємодія в колективі, прагнення до створення в ньому комфортного, доброзичливого клімату.

Програма передбачає навчання вихованців у групах вищого рівня. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 216 год. на рік (6 год. /тиждень).

Групи формуються з урахуванням рівня попередньої підготовки дітей. У гурток приймаються діти, які виявляють інтерес до колективного музикування і оркестрової творчості, не мають медичних протипоказань.

Загальними принципами організації освітнього процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу.

Методами опрацювання навчального матеріалу є: **словесні** (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж, дискусія); **наочні** (демонстрація, показ); **практичні** (пробні та тренувальні вправи, індивідуальні та творчі завдання); репродуктивні (відтворювальні вправи); **частково-пошукові** (виконання за зразком, під керівництвом педагога); самостійної роботи; стимулювання навчальної діяльності; формування пізнавального інтересу (пізнавальні ігри, навчальні дискусії, створення ситуації успіху); контролю і самоконтролю інноваційні (порівняльний аналіз, моделювання кінцевого очікуваного результату, проблемні та експериментальні ситуації); педагогічні технології (співробітництво, колективна творча діяльність).

Формами освітньої діяльності є: індивідуальні, групові та колективні заняття (репетиції, концерти, фестивалі, конкурси, творчі змагання, музичні олімпіади, перегляд концертних програм та виступів) тощо, у відповідності з Положенням про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Діагностика знань, умінь та навичок здійснюється у формі проведення концертних виступів, відкритих та підсумкових занять. У кінці кожного півріччя проводяться відкриті підсумкові заняття, а в кінці кожного навчального року – звітний концерт.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми певні зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми та кількість навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
	Вступ	1	-	1
1.	Музична грамота, сольфеджіо	6	30	36
2.	Гра на оркестровому інструменті	4	38	42
3.	Ансамблева гра (групова)	3	21	24
4.	Зведена репетиція оркестру	9	81	90
5.	Концертна діяльність	1	19	20
	Підсумок	-	3	3
	Разом	**24**	**192**	**216**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (1 год)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Правила безпеки життєдіяльності. Техніка безпеки в музичній залі. Правила експлуатації та зберігання інструментів нотної літератури і майна оркестру.

1. Музична грамота, сольфеджіо (36 год)

Теоретична частина. Особливі види ритмічного поділу тривалостей. Простий та складний музичні розміри, змінний розмір. Темп. Синкопа. Будова

мажорної та мінорної гам. Види мінору та мажору. Головні ступені ладу (T, S, D). Музичні інтервали. Акорд, тризвук, секстакорд, квартсекстакорд, септакорд, домінантсептакорд. Хроматизм. Мелізми. Модуляція. Транспозиція. Знаки скорочення та спрощення нотного письма.

Практична частина. Аналіз нотного матеріалу (оркестрових партій). Вправи на подальший розвиток мелодико-гармонійного слуху (визначення стійких та нестійких звуків, інтервалів, акордів, видів мінору та мажору), музичної пам'яті (вивчення вправ напам'ять, музичні диктанти), відчуття метро-ритму. Інтонування музичного тексту.

2. Гра на оркестровому інструменті (41 год)

Теоретична частина. Допоміжна аплікатура, мажорні та мінорні гами до трьох ключових знаків до 2 октав, тризвуки (їх обернення), арпеджіо (коротке та довге), хроматична гама різними штрихами, ритмами, тривалостями та динамікою. Аналіз виконання, визначення труднощів. Віртуозні прийоми гри.

Практична частина. Самостійне настроювання інструмента. Вправи на вдосконалення техніки гри на інструменті, сольних фрагментів оркестрових творів;етюди на різні види техніки. Вивчення допоміжної аплікатури, мажорних та мінорних гам до трьох ключових знаків на 2 октави, тризвуків (їх обернень), арпеджіо (коротке та довге), хроматичної гами різними тривалостями, штрихами, ритмами та динамікою. Освоєння віртуозних прийомів гри.

3. Ансамблева гра (групова) (24 год)

Теоретична частина. Інструментальний ансамбль. Специфіка інструментальних ансамблів у різних регіонах України та світу. Прослуховування музичних творів у виконанні кращих інструментальних ансамблів.

Практична частина. Вправи на вдосконалення майстерності ансамблевої гри. Вивчення ансамблевих творів. Вивчення складних фрагментів оркестрових

партій за групами оркестру.

4. Зведена репетиція оркестру (90 год)

Теоретична частина. Тип та склад оркестру. Стадії зведених репетицій оркестру. Особливості оркестрового виконання. Музичні форми: фантазія, варіації, імпровізація, рондо тощо. Склад різних інструментальних груп оркестру. Поліфонія, модуляція, складні та мішані метри і розміри. Прослуховування виступів кращих оркестрів.

Практична частина. Аналіз музичних форм: увертюра, фантазія, варіація, імпровізація, рондо, марш, вальс, полька, полонез, сучасна танцювальна музика тощо. Колективні вправи для оркестру: на чистоту інтонування, динамічну рівновагу, злиття тембрів різних інструментальних груп, темпу, ритму, динаміки, штрихів тощо. Відпрацювання навички колективної гри, відчуття загального ансамблю. Робота над виразністю виконання, створення образу. Підготовка концертних номерів та програм.

5. Концертна діяльність (20 год.)

Теоретична частина. Елементи артистизму. Правила догляду за оркестровим інструментом та обладнанням. Правила поводження старших оркестрантів поза межами закладу освіти.

Практична частина. Участь в концертах, конкурсних програмах та фестивалях у складі оркестру, ансамблю. Творчі зустрічі з майстрами духового оркестрового виконання.

Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- тип і склад оркестру, та оркестрових груп;
- стадії зведених репетицій оркестру;
- специфіку інструментальних ансамблів у різних регіонах України;
- правила аналізу музичних творів;
- віртуозні прийоми гри;
- елементи артистизму;
- конструкцію свого музичного інструменту та правила догляду за ним, обладнанням та нотною літературою;
- музичні форми: фантазія, варіації, імпровізація, рондо.

Вихованці) мають вміти і застосовувати:

- самостійно настроювати інструмент;
- виконувати вправи на вдосконалення техніки гри на інструменті;
- виконувати вправи на вдосконалення майстерності ансамблевої гри;
- розрізняти особливості оркестрового виконання;
- розрізняти основні недоліки в оркестровому звучанні стосовно звуковидобування, інтонації, артикуляції, фразування, загального ансамблю.

Вихованці мають сформувати компетентності:

- вивчення допоміжної аплікатури;
- вивчення ансамблевих творів;
- вивчення колективних вправ для оркестру;
- активної участі в концертних виступах колективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григор’єв Г.М. Оркестрова майстерність та методика роботи з духовим оркестром: Навчальний посібник/ Геннадій Григор’єв . - К.: Видавництво «Логос», 2015. 330 с.
2. Дряпіка В. Деякі питання організації шкільного духового оркестру // Музика в школі: Збірка статей. Вип. 9. – К.: Муз.Україна, 1983. с. 43-47.
3. Жуков В. Методи роботи з шкільним оркестром народних інструментів // Традиційна культура в умовах глобалізації: платформа для міжкультурного та міжрегіонального суспільного діалогу. – Харків, 2015. с. 61-63
4. Жуков В. Українська мозаїка. // Навчальний посібник. – Харків: ОНМЦПК, 2008.
5. Петров Р. Школа коллективной игры для духових оркестров. – Ташкент, 2004.
6. Хащеватська С. Інструментознавство. – Вінниця: Нова книга, 2008.
7. Юцевич Є. Шкільний духовий оркестр. – К., 1971.

.

Додаток 1

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР

1.	Т. Петриненко	Фанфара «За Україну!»
2.	Я. Лапінський	«Козацькі розваги»
3.	М. Лисенко	«Боже великий, єдиний»
4.	Українська народна пісня	«Ой, Джигуне, Джигуне»
5.	Л. Андерсон	«Тюльпан «Забуті мрії»»
6.	Л. Андерсон	«Колискова трубача» для соло в супроводі оркестру
7.	А. Хачатурян	«Гопак» з балету «Гаяне»
8.	Г. Арлен	«Some where over the Rainbow» для вокалу в супроводі оркестру
9.	Українська нар. пісня	«Два півники»
10.	Е. Марріконе	«Nella fantasia» для вокалу в супроводі оркестру
11.	Т. Петриненко	«Україна»
12.	М. Кано	«Hi jode la Luna» для вокалу в супроводі оркестру
13.	М. Фрадкін	«Пісня про Дніпро»
14.	В. Коршак (обробка)	«По маленьку, Юзьку, грай»

15.	П. Майборода	«Київський вальс»
16.	М. Ліфановський	«Святвечір. Різдвяна пісенька»
17.	Л. Бетховен	Уривок з фіналу симфонії № 9, ода «До радості» у версії гімну Європи
18.	К. Вебер	«Хор мисливців» з опери «Вільний стрілець»
19.	Ж. Беко	Марш з к/ф «Бабетта іде на війну»
20.	І. Гампер	Концертна полька для двох труб з оркестром
21.	Г. П'єрне	«March of the little tin soldiers»
22.	Д. Л. П'єрпойнт	«Різдвяний Передзвін» («Jingle bells») в обробці Г. Григор'єва
23.	І. Калниньш	«Музика» для хору в супроводі оркестру
24.	Л. Боккеріні	«Менует»
25.	П. Маккартні	«The long and wind in groad» для вокалу в супроводі оркестру
26.	П. Чайковський	«Танок пастушків» з балету «Лускунчик»
27.	Д. Браун	«This is a man's world» для вокалу в супроводі оркестру
28.	Т. Хугенс	«Балада»
29.	Т. Хугенс	«Кафедрал»
30.	П. Маккартні	«Hey Jude» для вокалу в супроводі оркестру
31.	Г. Григор'єв	«Музична подорож «Країнами світу»»

32.	І. Шамо	«Києве мій»
33.	М. Ліфановський	Українська фантазія «Ярмарок»
34.	М. Равель, Г. Григор’єв, М. Ліфановський	«Болеро по-українськи»
35.	Д. Шостакович	«Вальс» з джазової сюїти № 2
36.	М. Ліфановський	«Вокаліз»
37.	Г. Григор’єв	«Старовинний запорізький марш» в сучасній обробці для оркестру духових інструментів
38.	В. Кудрявцев	«Усмішка друга»
39.	Г. Григор’єв	Троїсті музики «Помаленьку, Юзьку, грай» в сучасній обробці для оркестру духових інструментів
40.	Д. Керн	Оркестрова п’єса «Дим»
41.	Д. Керн	Оркестрова п’єса «Панорама Бразилії»
42.	Г. Дініку	Оркестрова п’єса «Життя чудове»
43.	Д. Пучіні	«Вальс Мюзетти» для вокалу у супроводі оркестру

Додаток 2

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Найменування	Кількість
1.	Дидактичний матеріал:	
	- плакати і рисунки інструментів, ансамблів, оркестрів;	1 комплект
	- таблиці та фотографії;	1 комплект
	- набір листівок портретів вітчизняних і зарубіжних	1 комплект
2.	Методичний матеріал:	1 комплект
	- навчальні програми;	
	- методична література;	
	- розробки позакласних заходів (бесіди про музику, музикантів-виконавців, творчість композиторів);	
	- аудіо та відеозаписи;	
	- програми конкурсів.	
3.	Обладнання приміщення:	
	- музичні інструменти оркестру;	Повний комплект
	- фортепіано та клавішний синтезатор;	2 шт.
	- різнорівневі стільці;	30-40 шт.
	- пульти для нот;	25 шт.
	- підставки під ноги;	10 шт.
	- електронний або акустичний камертон;	1 шт.
	- шкільна дошка з нанесеними на ній нотоносцями;	1 шт.
	- супутні витратні матеріали (тростини, мундштуки, нотний папір);	1 комплект

	- шафи для зберігання музичних інструментів оркестру;	3 шт.
	- шафа для зберігання бібліотеки і фонотеки;	1 шт.
	- методичний фонд (партитури та їх оркестрові партії).	1 комплект
4.	Технічні засоби навчання:	
	- музичний аудіо-відео центр;	1 шт.
	- навушники;	5 шт.
	- розмножувально-копіювальна техніка.	1 шт.
5.	Концертні костюми.	30-40 шт.
6.	Інструменти та матеріали для своєчасного обслуговування і ремонту музичних інструментів оркестру.	1 комплект